

การสร้างคุณภาพคนด้วยการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น

Creating Human Quality with Education in Japan

สมพร โกมารทัต¹

Somporn Gomaratut²

บทคัดย่อ

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศหนึ่งสร้าง เปลี่ยนแปลง และพัฒนาความคิดและพฤติกรรมของคน ด้วยการให้การศึกษ การศึกษาในแนวคิดของประเทศญี่ปุ่น คือ การอบรมบ่มเพาะด้วยการสอนและปลูกฝังจากบุคคลหลายส่วนของสังคมด้วยหลักการ แนวคิด คำสอน และมาตรฐานเดียวกัน

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการปฏิรูปการศึกษา 3 ครั้ง แต่แต่ละครั้งของการปฏิรูปเกิดจากการมองการณ์ไกล มีวิสัยทัศน์ และการทำด้วยความจริงจัง และจริงจังของผู้นำประเทศที่ต้องการพัฒนาความเจริญของประเทศเป็นสำคัญ พัฒนาการการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น ในอดีตสอนให้จดจำความรู้ ต่อมาสอนให้นำความรู้ไปใช้ในปัจจุบันสอนให้มีความคิดวิจารณ์ญาณ คิดแก้ปัญหา คิดสร้างสรรค์ การเชื่อมโยงความรู้ บูรณาการความรู้ไปใช้ในสังคมและพัฒนาชาติให้เจริญรุ่งเรืองอย่างต่อเนื่อง

ในปัจจุบัน การจัดการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น เริ่มจากระดับอนุบาลและประถมศึกษาเน้นให้เด็กมีความสนุก มีอิสระ และมีความสุข(Fun)มัธยมศึกษาดอนต้น เน้นการเรียนรู้เพื่อค้นหาตัวเอง และมีเป้าหมาย (Find) ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเน้นการเรียนรู้ที่ทุ่มเท และมุ่งมั่นไปสู่เป้าหมาย (Focus)และในระดับอุดมศึกษา เรียนเพื่อทำเป้าหมายให้สำเร็จ (Fullfill)ฝึกฝนความรู้และทักษะเพื่อความพร้อมในการทำงาน และรากฐานที่มั่นคงในชีวิต

การวางรากของการจัดการการศึกษอย่างเป็นระบบที่มีมาตรฐานเดียวกันของประเทศญี่ปุ่นที่มุ่งเน้นความสำคัญที่ตัวผู้เรียน ประกอบกับความเอาใจใส่ของครู ความรับผิดชอบต่อการกิจในฐานะผู้สร้างคนที่มีคุณภาพให้กับประเทศ ทำให้ผลผลิตทางการศึกษามีลักษณะเหมือนกัน กลายเป็นอัตลักษณ์ของคนญี่ปุ่นที่มีคุณภาพ เมื่อคนมีคุณภาพเข้ามาบริหารประเทศ ประเทศก็มีความเจริญรุ่งเรืองอย่างที่ประจักษ์ได้จากประเทศญี่ปุ่น

คำสำคัญ: คุณภาพคน, การสร้างคุณภาพคนการศึกษา, การศึกษาในประเทศญี่ปุ่น

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาจันทบุรีE-mail: somporn@dpu.ac.th

² Assistant Professor , Faculty of Arts, Dhurakij Pundit University.E-mail: somporn@dpu.ac.th

Abstract

Japan is a country that creates, changes, and develops human thoughts and behaviors through education. For Japan, education is a process of incubating, teaching and nurturing its population through a consistent principle, concept, teaching and standard.

There were 3 educational reforms in Japan, and in each time, the reform came from a far-sighted vision, devotion and intension of the leaders focusing on the country development. At first, the educational system in Japan needed learners to learn and memorize, later it placed a focus on application and at present, the education system encourages the learners to have analytical reflection, problem solving skills, creative thinking, knowledge-relating-ability, and knowledge application for living in society and developing the country continuously.

At present, the education management in Japan emphasizes fun and freedom in kindergarten and primary school, self-esteem discovery finding in secondary school, target focus in high school, and target fulfillment in higher education level in order to train and prepare the learners for their career paths and achievement in life.

The education management system with similar standard implemented throughout the country, learner-centered instruction and teachers' devotion, sacrifice and duty responsibility can produce the educational products with similar quality which becomes the qualified uniqueness of Japanese people. The country governed and administrated by qualified people can develop and progress. Japan is the best example of this.

Keywords: Human Quality, Creating Human Quality, Education, Education in Japan

บทนำ

จากคำกล่าวของ Nelson Mandela ที่ว่า "Education is the most powerful weapon which you can use to change the world" ประเทศญี่ปุ่น เป็นประเทศหนึ่งที่ใช้การศึกษาเป็นอาวุธสำคัญในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ เพื่อให้คนที่มีคุณภาพสามารถพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศที่เจริญรุ่งเรือง และความเจริญรุ่งเรืองของประเทศเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชากรในประเทศ

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีพื้นที่ประมาณ 377,930 ตารางกิโลเมตร เป็นอันดับที่ 61 ของโลก 60% ของพื้นที่ทั้งหมดเป็นภูเขา และ 40% เป็นที่ราบมีประชากรมากเป็นอันดับ 10 ของโลก คือ ประมาณ 128 ล้านคน ภูมิประเทศเป็นเกาะ ตั้ง

อยู่บริเวณรอยต่อระหว่างแผ่นเปลือกโลกทำให้เกิดแผ่นดินไหวบ่อยๆ และอยู่ในวงแหวนแห่งไฟ (The Ring of Fire) อยู่ในบริเวณมหาสมุทรแปซิฟิกที่เกิดแผ่นดินไหวและมีภูเขาไฟที่ยังคุกรุ่นอยู่ประมาณ 67 ลูกกระจายอยู่ทั่วประเทศญี่ปุ่นและพร้อมที่จะระเบิด นับเป็นประเทศที่เต็มไปด้วยภัยธรรมชาติที่รุนแรงมากประเทศหนึ่งของโลก

ประเทศที่เต็มไปด้วยภัยธรรมชาติต่างๆ พื้นที่ประเทศก็น้อย สัดส่วนประชากรที่มากเมื่อเทียบกับประเทศไทย³ (Wikipedia, 2015) ตลอดจนขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติที่จะใช้เป็น

³ ประเทศญี่ปุ่น พื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตรมีประชากรอาศัยประมาณ 338 คน ประเทศไทย พื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตรมีประชากรอาศัยประมาณ 170 คน

วัตถุประสงค์แต่ประเทศญี่ปุ่นก็สามารถสร้างความเจริญรุ่งเรืองเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจอันดับต้นๆของโลกที่ยาวนาน คำถามแรกที่มีคำถามกัน คือ ทำไมเป็นเช่นนั้น คำตอบที่เราต่างวิเคราะห์กันได้อีก คือ ประชากรญี่ปุ่นมีคุณภาพ คำถามต่อมา คือ ประเทศญี่ปุ่นพัฒนาคนให้มีคุณภาพได้อย่างไร หากพิจารณาจากคำกล่าวของ NelsonMandela ก็จะมีประกายชัดเจนว่า ประเทศญี่ปุ่นใช้การศึกษาในการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะเดียวกัน ซึ่งเป็นคุณลักษณะประจำชาติของคนญี่ปุ่น กล่าว คือ เป็นคนรักธรรมชาติ เคารพบรรพบุรุษ สุภาพ อ่อนน้อมถ่อมตัว ขยัน อดทน ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ทำงานด้วยความกระตือรือร้น สะอาดเป็นระเบียบ ประหยัด แยกแยะเรื่องส่วนตัวและความรับผิดชอบในหน้าที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่เห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและประเทศชาติเป็นสำคัญและสิ่งสำคัญที่สุดที่มีอยู่ในเลือดเนื้อของคนญี่ปุ่น คือ การทำงานเป็นทีม สิ่งทีกล่าวมาทั้งหมดคือ ความมีคุณภาพที่ถ่ายทอดโดยการสั่งสอน และปลูกฝังให้ประชาชนโดยยึดการศึกษาเป็นตัวแปรสำคัญในการสร้างคน และสร้างชาติของประเทศญี่ปุ่น

ทุกประเทศต่างก็ใช้การศึกษาเป็นตัวแปรสำคัญในการพัฒนาคนของประเทศ แล้วการจัดการศึกษาของญี่ปุ่นแตกต่างหรือเหมือนกับประเทศอื่นอย่างไร ผู้เขียนในฐานะที่เคยศึกษาในประเทศญี่ปุ่น ขอถ่ายทอดความรู้ที่เรียนมาและประสบการณ์ตรง ตลอดจนแนวคิดต่างๆเกี่ยวกับการจัดการการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นผ่านทางบทความนี้

เนื้อหาที่จะกล่าวต่อจากนี้ ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การปฏิรูปการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น ส่วนที่ 2 การจัดการศึกษาแบบญี่ปุ่นที่สร้างคนให้มีคุณภาพ ส่วนที่ 3 บทสรุป

การปฏิรูปการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น

การจัดการศึกษาในประเทศญี่ปุ่นเกิดขึ้นอย่างชัดเจนในตอนต้นศตวรรษที่ 17 เป็นการ

จัดการศึกษาในวัด ที่เรียกว่า Terakoya⁴ เป็นการจัดการศึกษาให้แก่บุตรของชนชั้นขุนนาง และนักรบ (Samurai) ก่อตั้งโดยโชกุนตระกูลโทกุกาว่า และเจ้านายตามหัวเมืองต่างๆพอกกลางยุคสมัยเอโดะชนชั้นพ่อค้าก็ส่งลูกหลานเข้าไปเรียนในโรงเรียนดังกล่าว การจัดการเรียนการสอนจะสอนการอ่านและการเขียนหนังสือ เลขคณิต ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์แก่นักเรียนชาย และสอนการเย็บปักถักร้อย พิธีชงชา การจัดดอกไม้ และศิลปะหัตถกรรมแก่นักเรียนหญิงและยึดหลักคำสอนของขงจื้อ คือ ความกตัญญู และการเคารพบรรพบุรุษ แต่โรงเรียนนี้ถูกยกเลิกในสมัยเมจิเมื่อเกิดการปฏิรูปการศึกษาขึ้นในราวศตวรรษที่ 18

ประเทศญี่ปุ่นได้มีการปฏิรูปการศึกษาแล้ว 3 ครั้งคือ ครั้งที่ 1 คือ ในสมัยเมจิปีค.ศ.1868 ครั้งที่ 2 คือ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ. 1945 เป็นต้นไป ครั้งที่ 3 คือ หลังปีค.ศ.1980 เป็นต้นไป (วรินทร์ ววงษ์, 2546)

การปฏิรูปการศึกษาครั้งที่ 1 ในสมัยเมจิ ปีค.ศ.1868

การปฏิรูปประเทศครั้งใหญ่ของประเทศญี่ปุ่น เกิดขึ้นในสมัยเมจิ ภายใต้การปกครองของสมเด็จพระจักรพรรดิเมจิ เหตุผลที่ทำให้พระองค์ทำการปฏิรูปประเทศ คือ เพื่อเสริมความเข้มแข็งของประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรือง ทันสมัยอย่างตะวันตก และเพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากการคุกคามของลัทธิจักรวรรดินิยมของชาวตะวันตก เป็นการปฏิรูปทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา

ด้านการศึกษาทรงปฏิรูปโดยมีประเด็นหลัก 3 ประการ คือ 1) ยกเลิกการศึกษาของแต่ละชนชั้น และการเรียนการสอนในวัด (Terakoya) 2) จัดการศึกษาในระบบโรงเรียนสมัยใหม่ เพื่อสอนวิทยาการตะวันตกที่เป็นประโยชน์ต่อปวงชนยกเลิกการสอนตามแนวคิดตามหลักคำสอน

⁴ อ่านว่า เทระโกยะ

ของขงจื้อ 3) ตั้งกระทรวงศึกษาธิการขึ้นในปีค.ศ. 1871 และออกพระราชบัญญัติการศึกษาขึ้นในปี ค.ศ.1872 จัดระบบการศึกษาในโรงเรียน เปิดสอนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาทั่วประเทศ ก่อตั้งมหาวิทยาลัยโดยจ้างชาวต่างชาติจากยุโรปและอเมริกามาสอน ในสมัยเมจิการจัดการศึกษาแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ผลิตคนเพื่อรับราชการ และผลิตคนเพื่อให้มีความรู้ในการปฏิบัติเพื่อประกอบอาชีพทางธุรกิจการค้าและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

การปฏิรูปการศึกษาในสมัยเมจิ นอกจากจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีความรู้ ความสามารถเพื่อทำงาน พัฒนาประเทศให้ก้าวทันตะวันตก เพื่อให้รอดพ้นจากการคุกคามของระบบจักรวรรดินิยมของประเทศตะวันตก และปลูกฝังอุดมการณ์แห่งชาติเพื่อให้ประชาชนทุกคนเป็นพลเมืองที่จงรักภักดีต่อสมเด็จพระจักรพรรดิ ยังมีการออกพระราชบัญญัติการศึกษา และกำหนดระบบการศึกษาเป็นระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษาการศึกษาในสมัยนี้จนถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นการรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง นโยบายการศึกษา หลักสูตร การเรียนการสอน กิจกรรมการสอนของครู กิจกรรมการเรียนของนักเรียนจะถูกกำหนดจากส่วนกลาง เนื้อหาที่เรียนจะสอดแทรกความรักชาติ ความจงรักภักดีต่อสมเด็จพระจักรพรรดิ การทหารและการทำสงครามเข้าไปในทุกวิชา ดังนั้นจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาในสมัยเมจิถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 มุ่งสอนคนญี่ปุ่นทุกคนให้รักชาติ และจงรักภักดีต่อองค์จักรพรรดิ จึงมีคำกล่าวที่รับรู้ทั่วไปว่า ลักษณะประจำชาติของคนญี่ปุ่น คือ รักชาติและชาตินิยม

การปฏิรูปการศึกษาครั้งที่ 2 หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ. 1945 เป็นต้นไป

หลังการแพ้สงครามของประเทศญี่ปุ่น ประเทศได้รับความย่อยยับอย่างรุนแรง เศรษฐกิจพังพินาศ ประชาชนอดอยาก เกิดภาวะวิกฤตมากมาย ประชาชนล้มตายเพราะความอดอยาก และพากันฆ่าตัวตาย นับเป็นช่วงเวลาที่น่าเศร้า

มากที่สุดของบ้านเมืองและประชาชนของญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกาในฐานะผู้ชนะสงคราม เข้ายึดครองประเทศญี่ปุ่น และเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงประเทศญี่ปุ่นอย่างมาก เริ่มจากการประกาศให้ประเทศญี่ปุ่นยกเลิกการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบเก่า ให้เปลี่ยนเป็นประชาธิปไตยแบบรัฐสภา องค์จักรพรรดิเป็นสัญลักษณ์ของประเทศ เป็นช่วงเวลาประเทศญี่ปุ่นปฏิรูปประเทศครั้งใหญ่อีกครั้ง และนับเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ที่สุด มีการเปลี่ยนแปลงในทุกภาคส่วนของประเทศ ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร สังคม และการศึกษา เป็นต้น

ด้านการศึกษา นับจากการแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา มีการปฏิรูปการศึกษาครั้งใหญ่อีกครั้งนับเป็นครั้งสำคัญที่เป็นจุดเปลี่ยนทำให้ประเทศญี่ปุ่นเจริญรุ่งเรืองมาจนถึงปัจจุบัน โดยการจัดการศึกษาภายใต้รัฐธรรมนูญ มีสาระการปฏิรูป คือ

1. การออกกฎหมายแม่บทการศึกษาในปี ค.ศ.1947

2. เปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาเป็น 6-3-3-4 กล่าวคือ เรียนประถมศึกษา 6 ปี มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี มัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี และอุดมศึกษา 4 ปีและกำหนดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ตั้งแต่ประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนต้น โดยเป็นการศึกษาแบบให้เปล่า

3. ประชาชนญี่ปุ่นทุกคนพึงมีสิทธิได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันตามความสามารถ ทั้งการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ

4. จุดมุ่งหมายสำคัญของการศึกษา คือ พัฒนาประชาชนให้มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ผลิตประชาชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ นับถือในคุณค่าของบุคคล นับถือสิทธิมนุษยชน มีจิตสำนึกรับผิดชอบ และมุ่งสร้างสังคมที่มีสันติภาพ

5. การบริหารการศึกษาเป็นแบบการกระจายอำนาจออกจากศูนย์กลาง หน้าที่ของ

กระทรวงศึกษาธิการ คือ เป็นผู้ประสานงาน ส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณ แต่งตั้งตำแหน่งในโรงเรียนและควบคุมดูแลการบริหารงานโรงเรียน

6. หลักสูตร แต่ละโรงเรียนจัดทำหลักสูตรของตนเองให้สอดคล้องกับแนวทางการศึกษาซึ่งจัดเตรียมโดยกระทรวงศึกษาธิการ คณะกรรมการการศึกษาส่วนท้องถิ่นเป็นผู้เลือกตำราเรียนจากตำราต่างๆที่ได้รับอนุญาตจากกระทรวงเนื้อหาวิชาสอดคล้องกับเรื่องความเป็นประชาธิปไตยและสันติภาพ

เมื่อประเทศญี่ปุ่นแพ้สงคราม อีกทั้งจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของชาติเปลี่ยนไป ผลผลิต คือ ประชาชนก็มีคุณลักษณะที่เปลี่ยนไปด้วย ประกอบกับลักษณะนิสัยที่หล่อหลอมมาแต่อดีต ดังนั้น ประเทศญี่ปุ่นใช้เวลาเพียง30ปีในการสร้างคนในสังคมที่มีคุณภาพ และสร้างชาติให้เจริญรุ่งเรืองเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจ สังคม และทุกด้านได้ หลังจากแพ้สงคราม ผลจากที่กล่าวมานั้น มาจากความมีคุณภาพของคนในประเทศและการมุ่งมั่นทำอย่างจริงจังและสำนึกในส่วนรวมนั่นเอง

การปฏิรูปการศึกษาครั้งที่ 3 หลังปีค.ศ. 1980 เป็นต้นไป

ในช่วงปี ค.ศ.1980-1989 เศรษฐกิจญี่ปุ่นได้เติบโตอย่างมาก เช่น การเติบโตของธุรกิจการผลิตและส่งออกรถยนต์ และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ การพัฒนาทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างรวดเร็ว ธนาคารต่างๆ ในญี่ปุ่นจึงปล่อยเงินกู้เพื่อให้ทำธุรกิจมากขึ้น ส่งผลให้เม็ดเงินในระบบเศรษฐกิจเพิ่มสูงขึ้น ทุกอย่างราคาสูงขึ้นเกินความจริง ท้ายสุดเกิดภาวะเงินเฟ้อสูงและเกิดภาวะฟองสบู่ ต่อ

มา ปี ค.ศ.1990-2010 เป็นยุคของ The Lost 2 Decades หรือ 2 ทศวรรษที่หายไปของญี่ปุ่น สิ่งที่หายไปตลอด 20 ปี คือ การเติบโตทางเศรษฐกิจญี่ปุ่น

เมื่อสถานการณ์ประเทศเป็นเช่นที่กล่าวมาข้างต้น การปฏิรูปการศึกษาครั้งที่ 3 จึงเกิดขึ้นเพื่อเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาใหม่ ซึ่งกำหนดจุดมุ่งหมาย คือ เพื่อสร้างคนญี่ปุ่นให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ให้ความสำคัญกับความสามารถของแต่ละบุคคลเป็นหลักหลังปีค.ศ.1980 ได้เปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนการสอน เดิมการศึกษาจะสอนให้ผู้เรียนจดจำความรู้ (Academic abilities based Education) เปลี่ยนเป็น การศึกษาเพื่อนำความรู้ไปใช้ (Shifted to how to apply this knowledge) การเรียนการสอนเน้นให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จริง และบูรณาการเพื่อนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ในครอบครัว สังคม และสร้างชาติให้เจริญรุ่งเรือง

และในปี ค.ศ.1990 เป็นต้นไปประเทศญี่ปุ่นมุ่งสร้างคนที่สามารถแก้ไขวิกฤตต่างๆของประเทศชาติ การจัดการศึกษามุ่งเน้นการพัฒนาคนให้มีความคิดวิจารณ์ญาณ คิดแก้ปัญหา จึงนำวิธีการสอนแบบใหม่ที่เรียกว่า “การเรียนรู้แบบบูรณาการ” (Integrated Learning) เป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และการทดลอง เชื่อมโยงความรู้ที่เรียนกับการใช้ชีวิตประจำวัน การเรียนรู้แบบบูรณาการสอนให้ผู้เรียนศึกษาหาความจริง การวิจัยและนำเสนอสิ่งที่ค้นพบกับเพื่อนๆ ครอบครัวยุติ และชุมชน เน้นให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมเพื่อแสดงออก และเรียนรู้ด้วยตนเอง

ตารางเปรียบเทียบแนวคิดการจัดการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น

ก่อนปี ค.ศ. 1980	หลังปี ค.ศ. 1980
<u>ค่านิยม</u> การศึกษาที่ดี คือ หลักประกันความมีชีวิตที่ดี	<u>ค่านิยม</u> การศึกษา การเรียนรู้และพฤติกรรมเป็นสิ่งที่สามารถฝึกอบรมได้ ความพยายาม ความพากเพียร และ ความมีระเบียบวินัยต่อตนเอง เป็นตัวกำหนดความสำเร็จ
<u>ความสามารถทางการศึกษา</u> เน้นการสะสมความรู้โดยการจดจำ	<u>ความสามารถทางการศึกษา</u> เน้นการประยุกต์ใช้ความรู้ ส่งเสริมชั้นเรียนที่เน้นการสอนจากประสบการณ์จริง ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ และการแก้ไขปัญหา ส่งเสริมวิธีการเรียนรู้แบบบูรณาการ ให้ผู้เรียนได้เรียนและมีชีวิตอยู่ในเรื่องจริงและสถานการณ์จริง

“การได้รับการศึกษาที่ดี จะทำให้มีชีวิตที่ดี” เป็นค่านิยมเก่า ภายหลังปี ค.ศ.1980 ค่านิยมดังกล่าวได้เปลี่ยนไป ต่างพบความจริงว่า การมีการศึกษาดีไม่ได้ประกันว่าจะมีชีวิตที่ดี สถานะและตำแหน่งทางสังคมไม่ได้ขึ้นอยู่กับภูมิหลังทางการศึกษาอีกต่อไป จุดเปลี่ยนทางการศึกษาในญี่ปุ่นอีกประการหนึ่ง คือ เหตุการณ์สึนามิและการปิดตัวของโรงไฟฟ้าปรมาณูในปี พ.ศ.2554ทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นเห็นความสำคัญของการให้การศึกษาแก่ประชาชน ต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อให้เด็กญี่ปุ่นในปัจจุบันมีชีวิตอยู่ได้ในสังคมอนาคต ต้องฝึกเด็กให้คิดด้วยตนเอง มีความรู้ใหม่ คิดสร้างสรรค์งานด้วยตนเอง คิดแก้ปัญหา และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เพื่อพัฒนาประเทศชาติต่อไป

การจัดการศึกษาแบบญี่ปุ่นที่สร้างคนให้มีคุณภาพ

มีคำกล่าวที่ว่า “เหตุใดคนญี่ปุ่นเป็นคนที่ระเบียบวินัย อุตุน ต่อสู้ และเอาชนะอุปสรรคต่างๆ แบบน่านับถือในความใจสู้”

การที่คนญี่ปุ่นเป็นเช่นคำกล่าวข้างต้น เพราะ การอบรมบ่มเพาะจากหลายส่วนในสังคม ซึ่งการศึกษามีส่วนสำคัญในการสร้างคนที่มีคุณภาพ การศึกษาของญี่ปุ่นเป็นอย่างไร แตกต่างหรือเหมือนกับของประเทศไทยและประเทศอื่นอย่างไร ผู้เขียนขอใช้ความรู้ที่ได้เล่าเรียนในประเทศญี่ปุ่นและประสบการณ์ตรงจากการใช้ชีวิตการทำงานหลากหลายอาชีพ การได้มีประสบการณ์สอนในโรงเรียนรัฐบาลในระดับประถมศึกษา การเยี่ยมเยือนหน่วยงานทางการศึกษาเป็นต้นมากกว่า 5 ปี นำเสนอสาระเป็นข้อความต่อไปนี้

คำว่า “การศึกษา” ในภาษาญี่ปุ่น คือ คำว่า “教育” (เคียวอิกุ) ประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ 教 (เคียว) (โอะชิเอะรุ) แปลว่า สอน 育 (อิกุ) (โสะเตะรุ) แปลว่า เลี้ยงดู เมื่อรวมความ จะหมายความว่า การเลี้ยงดูด้วยการสอน เด็กญี่ปุ่นทุกคนเจริญเติบโตขึ้นมาจากการอบรมสั่งสอนจากบุคคลในสังคม คือ พ่อแม่ คุณครูเลี้ยงดูตั้งแต่เกิด เมื่อเข้าเรียนในโรงเรียนก็ได้รับการสอนจากครูและเรียนรู้สิ่งต่างๆ ไปด้วยกัน เมื่อเข้าทำงานก็ได้รับการสั่งสอนจากผู้คนในสังคม

การศึกษาของประเทศญี่ปุ่น เป็นระบบ 6-3-3-4 กล่าวคือ เรียนประถมศึกษา 6 ปี มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี มัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี และอุดมศึกษา 4 ปี และกำหนดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ตั้งแต่ประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นการศึกษาแบบให้เปล่า เด็กญี่ปุ่นจะต้องศึกษาเล่าเรียนระดับประถมศึกษา 6 ปี และเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปีกันทุกคน โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เป็นการศึกษาภาคบังคับที่จัดให้กับประชาชนชาวญี่ปุ่นได้เรียนอย่างเสมอภาค โดยภาษีที่ประชาชนทุกคนจ่ายให้แก่รัฐบาล ซึ่งจะแสดงให้เห็นคุณภาพของคนญี่ปุ่นประการแรก คือ จากรายงานกระทรวงศึกษาธิการ ประเทศญี่ปุ่นกล่าวว่า ร้อยละ 99 ของประชากรทั้งประเทศเรียนจบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ในจำนวนดังกล่าว อ่านหนังสือออกและเขียนหนังสือได้ (Wikipedia, 2015) สุขภาพแข็งแรง และใช้ชีวิตที่พึงพาดตนเองได้ และช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นได้ และเมื่อจบการศึกษาภาคบังคับ ร้อยละ 94 จะเข้าศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย บางส่วนก็จะไปทำงานประกอบอาชีพตามความถนัดและความต้องการ บางคนก็ไปศึกษาต่อในสายวิชาชีพ และประมาณร้อยละ 30 ของนักเรียนที่จบมัธยมศึกษาตอนปลายจะเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา บางส่วนก็ศึกษาต่อในสายวิชาชีพ หรือทำงาน (ข้อมูลจากกระทรวงศึกษาธิการ วัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ประเทศญี่ปุ่น ปี 2013) ในประเทศญี่ปุ่นการศึกษาในระบบโรงเรียนจะเริ่มตั้งแต่ระดับประถมศึกษา แต่มีพ่อแม่ส่วนใหญ่ให้ลูกเรียนระดับอนุบาลตั้งแต่อายุ 3-6 ปี เป็นเวลา 3 ปี เพราะต้องการให้ลูกเตรียมความพร้อม และรู้จักการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้

กลยุทธ์สำคัญของการสอน คือ เด็กญี่ปุ่นทุกคนจะถูกสอนว่า “ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ไม่มีทรัพยากรธรรมชาติ” และคำสอนนี้จะซึมซับในสมองเด็กๆ ทำให้เด็กคิดเสมอว่าประเทศไม่มีทุนเดิมให้ ทุกคนต้องหา ทุกคนต้อง

ขวนขวาย เพื่อชีวิตที่อยู่รอด ต้องเรียนรู้เพื่อสร้างตนเอง พัฒนาตนเอง สร้างและพัฒนาประเทศจากความพยายามของตนเองเป็นสำคัญ

การจัดการศึกษาระดับอนุบาล

ระดับอนุบาล เน้นการฝึกให้ช่วยตัวเอง และมีสุขภาพแข็งแรง ซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นตระหนักว่าเป็นพื้นฐานการดำเนินชีวิต และปลูกฝังให้รู้จักการใช้ชีวิตร่วมกับเพื่อนๆ เพื่อสร้างพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมต่อไปในอนาคต

เด็กญี่ปุ่นตั้งแต่อายุ 3 ปี จะถูกสอนและฝึกให้ช่วยเหลือตัวเอง โดยการเดินไปโรงเรียนเองกับเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้กัน สวมรองเท้าเอง หิ้วกระเป๋าไปโรงเรียนเอง สอนให้เป็นคนมีระเบียบวินัย สุขภาพอ่อนน้อม มีสัมมาคารวะ และมีมารยาทดี

พ่อแม่จะให้ลูกเรียนโรงเรียนที่อยู่ใกล้บ้าน เพื่อไม่ให้ลูกต้องตื่นเช้า และส่งผลดีต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตใจของเด็ก และมีความเชื่อมั่นในมาตรฐานการสอนของโรงเรียน นอกจากนี้ พ่อแม่หรือผู้ปกครองต้องดูแลลูกๆตามแนวทางของโรงเรียน โรงเรียนอนุบาลทุกโรงเรียนของประเทศญี่ปุ่นจะมีคู่มือการเลี้ยงดูลูกแจกให้กับพ่อแม่ของนักเรียนทุกคน ในคู่มือจะมีรายละเอียดของการเลี้ยงดูลูก การสอนการวางตัวของลูก ข้อปฏิบัติ การมาเรียนที่โรงเรียน วิธีการให้เด็กช่วยเหลือตัวเอง และการเตรียมอุปกรณ์มาโรงเรียนเป็นต้น

กิจกรรมการเรียนประจำวันของเด็กอนุบาล คือ ไม่มีการสอนการอ่านการเขียน เน้นการสอนให้ทุกคนต้องทำอะไรที่ทำได้ด้วยตนเอง ทุกคนต้องมีหน้าที่รับผิดชอบตนเองได้ การออกกำลังกาย ปีนป่ายกับเครื่องเล่น ให้เล่นในสิ่งที่ชอบ ร้องเพลง ทำกิจกรรมร่วมกันกับเพื่อนๆในห้องเรียนและการออกไปเล่นในบริเวณโรงเรียนอย่างมีความสุข มีการแบ่งหน้าที่กันทำ รู้จักรับผิดชอบในงานที่มอบหมาย และแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง สอนให้รักธรรมชาติ สอนให้เด็กๆดูแลชีวิตอื่นๆ เช่น

สัตว์เลี้ยง และต้นไม้ เป็นต้นโดยมีครูจัดกิจกรรม และดูแลอย่างใกล้ชิด วิชาเรียน 6 วิชาหลัก คือ พลาณามัย สังคมศึกษา ธรรมชาติศึกษา ภาษาดนตรีการวาดภาพ และงานฝีมือ ในห้องเรียนทุกห้อง ทุกที่ ของประเทศญี่ปุ่น จะไม่มีคอมพิวเตอร์ หรือของเล่นราคาแพง เด็กๆจะถูกปลูกฝังให้ทำของเล่นด้วยตนเอง สร้างสรรค์ของเล่นเอง อุปกรณ์การเรียนการสอนประจำห้องเรียนมีกรรไกร กระดาษ สี กาว กล้องกระดาษ สี เปียโน และวิทยุเล็กๆ เป็นต้น ในวัยนี้จะจัดการศึกษาที่เน้นผลผลิตจากการคิดสร้างสรรค์จากสมองของเด็กๆ มากกว่า อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ โดยมีแนวคิดที่ว่า “การพัฒนาสมองตั้งแต่เล็กๆ จะเป็นต้นทุนที่ดีที่สุดของคนที่มีคุณภาพต่อไป”

ประถมศึกษา

การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา กำหนดเรียน 6 ปีเน้นการให้เด็กทำด้วยตนเอง มีระเบียบวินัย รับผิดชอบ เคารพผู้อื่น การทำงานเป็นทีม ตั้งเป้าหมาย และทำเป้าหมายให้สำเร็จ และแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง

เด็กประถมของประเทศญี่ปุ่น จะถูกฝึกให้ช่วยเหลือตัวเอง เด็กทุกคนจะเดินไปโรงเรียนเอง ฝึกการข้ามถนนเอง เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ทุกคนต้องสวมหมวกสีเหลืองเวลาเดินไปโรงเรียน และกลับบ้าน การสวมหมวกสีเหลืองจะทำให้ทุกคนในประเทศทราบว่าเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษา เพื่อจะได้รับการดูแลและระวังป้องกันอันตรายจากผู้ใหญ่ และเด็กทุกคนจะถูกสอนว่า เวลาข้ามถนนให้ยกมือสูงๆ เพื่อให้คนเห็นชัดเจน

โรงเรียนประถมศึกษาของรัฐบาลทุกแห่ง นักเรียนไม่ใส่ชุดนักเรียน จะใส่ชุดอะไรไปโรงเรียนก็ได้ ในประเด็นนี้ เป็นการฝึกให้รู้จักการคิดสร้างสรรค์ การออกแบบการแต่งกายให้เหมาะสมกับโอกาสและการใช้ชีวิต นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยคุณในการจำนักเรียน และรู้จักนิสัยและความคิด

ของนักเรียนจากพฤติกรรมการแต่งกาย

นักเรียนประถมศึกษาทุกคน และทุกโรงเรียน เมื่อมาถึงโรงเรียนต้องเปลี่ยนและใส่รองเท้าที่เหมือนกัน เพื่อความเป็นระเบียบ ความเท่าเทียมกัน และความสะอาดในโรงเรียน นอกจากนี้ นักเรียนทุกคนต้องนำผ้าเช็ดหน้า และทิชชูติดตัวไปโรงเรียน โดยผ้าเช็ดหน้าใช้ทำความสะอาดตนเอง ส่วนทิชชูไว้เช็ดทำความสะอาดอุปกรณ์เครื่องใช้ในห้องเรียน และในโรงเรียน โรงเรียนรัฐบาลเกือบทุกโรงเรียนไม่มีภารโรง ดังนั้นหน้าที่ดูแล และทำความสะอาดห้องเรียนและโรงเรียน เป็นหน้าที่ของผู้อำนวยความสะดวก และนักเรียนทุกคน โดยจะจัดเป็นเวรรับผิดชอบและทำร่วมกัน

โรงเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ตอนต้นจะมีนักโภชนาการจัดอาหารกลางวันให้นักเรียนทุกคนทาน และทานพร้อมเพรียงกันในห้องเรียน โดยนักเรียนจะมีเวรเตรียมอาหาร ตกอาหารแจกจ่ายให้กับเพื่อนๆ จะช่วยเหลือกัน ทำหน้าที่ และทานอาหารพร้อมกัน เมื่อทานเสร็จก็จัดเก็บภาชนะ ชยะ และทำความสะอาดห้องเรียน โดยทั้งหมดนี้ครูจะฝึกให้นักเรียนทำด้วยตนเอง ครูคอยดูแลและให้ความช่วยเหลือเมื่อมีความจำเป็น และครูจะทานกลางวันกับนักเรียนในห้องเรียน สิ่งเหล่านี้เป็นการฝึกการใช้ชีวิตและการทำงานร่วมกัน การรับผิดชอบในหน้าที่ ความพร้อมเพรียงและเป็นการฝึกให้นักเรียนทุกคนทานอาหารทุกอย่างที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย และที่สำคัญที่สุด คือ ทุกคนจะถูกสอนและฝึกให้ทานอาหารให้หมด โดยไม่ให้เหลือทิ้ง และเป็นนิสัยติดตัว กลายเป็นลักษณะนิสัยประจำชาติของคนญี่ปุ่นที่มีคุณภาพอีกประการหนึ่ง

การฝึกให้คิดและทำอย่างอิสระ การตั้งเป้าหมาย และแก้ไขข้อบกพร่อง และการรู้จักชื่นชม และชมเชยผู้อื่น คำสอนดังกล่าวจะปลูกฝังให้กับเด็กญี่ปุ่นทุกคนตั้งแต่การเรียนในระดับอนุบาล การเรียนการสอนตั้งแต่ปฐมวัยครูจะให้นักเรียนคิด พูด ทำอย่างอิสระ โดยไม่มีการบังคับ นักเรียนมีความรับผิดชอบที่จะพัฒนาตนเอง นักเรียนคน

ใดไม่ทำ ไม่ตั้งใจเรียน ก็จะมีสติผิด และละอายต่อความผิด ดังนั้น นักเรียนจึงตั้งใจเรียนเพื่อพัฒนาตนเองตลอดเวลา ส่วนครูมีหน้าที่ ผลักดัน ส่งเสริม สนับสนุนศักยภาพของนักเรียนทุกคนอย่างเต็มที่ นอกจากนี้นักเรียนในชั้นประถมศึกษาจะถูกสอนให้ตั้งเป้าหมายการใช้ชีวิตในแต่ละวัน และปลูกฝังให้ทุกคนแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง โดยการเขียนเป็นอักษรและปิดไว้หลังห้องเรียน และประเมินตนเองทุกวันก่อนกลับบ้าน โดยปลูกฝังว่า “ให้ทุกคนทำดีทุกวัน” ดังนั้น ทุกวันของการเรียนการสอน ครูประจำชั้นจะจบการเรียนการสอนแต่ละวัน ในชั่วโมงที่เรียกว่า Home room เพื่อให้นักเรียนทุกคนประเมินตนเอง และนำเสนอเป้าหมายที่ทำสำเร็จ และข้อบกพร่องของตนเองที่แก้ไขได้ในชั้นเรียน และเมื่อนักเรียนคนใดทำสำเร็จ ครูจะสอนให้รู้จักการชื่นชม และชมเชยผู้อื่น โดยจะทำเช่นนี้ทุกวันตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย

รายวิชาที่เรียนในระดับประถมศึกษา คือ ภาษาญี่ปุ่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ดนตรี งานฝีมือสร้างสรรค์ พลศึกษา และศีลธรรม เรียนเกี่ยวกับปัญหาสังคมและการฝึกความสามารถในการแก้ปัญหา

มัธยมศึกษาตอนต้น

มัธยมศึกษาตอนต้นกำหนดเรียน 3 ปี จุดมุ่งหมาย เพื่อ “ค้นหาตัวเอง” เน้นการปรับตัวเข้ากับสังคม มีจิตใจดี ส่งเสริมให้คิดจินตนาการ มีร่างกายแข็งแรงและร่าเริง นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นทุกคนจะถูกปลูกฝังแนวคิดที่ว่า “เดินทางชีวิตด้วยตนเอง” คือ ค้นหาตัวเอง มีเป้าหมายของชีวิต สู้ และเอาชนะอุปสรรค

ครูมีหน้าที่ กระตุ้นนักเรียนทุกคนให้ค้นหาตัวเอง มีเป้าหมายในชีวิต วิธีที่ช่วยนักเรียนค้นหาตัวเองและเป้าหมายของชีวิตวิธีหนึ่ง คือ การกระตุ้นให้นักเรียนทุกคนใช้พลังงานที่มีในตัวของเด็กวัยนี้อย่างสร้างสรรค์ด้วยการให้ทำกิจกรรม

ชมรมของโรงเรียนนักเรียนส่วนใหญ่จะเข้าเป็นสมาชิกของชมรม และทำกิจกรรมทุกวันทั้งโรงเรียน หลังเลิกเรียนจนถึงสองทุ่ม โดยครูทุกคนจะทำหน้าที่เป็นโค้ชและอาจารย์ประจำชมรม ฝึกซ้อมกับนักเรียนทุกวันหลังเลิกเรียน กิจกรรมชมรมที่โรงเรียนจัดให้ ได้แก่ ชมรมกีฬา เช่น ฟุตบอล เทนนิส วอลเลย์บอล เบสบอล เป็นต้น ชมรมดนตรี ชมรมศิลปวัฒนธรรม ชมรมวิชาการต่างๆ เป็นต้น การฝึกเรื่องระเบียบวินัย ความอดทน และการมีสุขภาพแข็งแรงนั้นนักเรียนมัธยมต้นที่สังกัดชมรมพลศึกษาต้องมาโรงเรียนตั้งแต่ 7 โมง ฝึกร่างกายให้แข็งแรงโดยการวิ่งรอบสนามกับครูทุกวันก่อนเข้าเรียน กิจกรรมนี้นักเรียนจะทำเป็นประจำทุกวันจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย

ช่วงเวลา 3 ปีของการเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเรียนวิชาภาษาญี่ปุ่น จะเรียนเนื้อหาเกี่ยวกับภาษาญี่ปุ่นโบราณ ไวยากรณ์ภาษาญี่ปุ่นโบราณ วรรณคดี กลอนจีน และวรรณกรรมในสมัยโบราณ และภาษาญี่ปุ่นปัจจุบัน เรียนเกี่ยวกับไวยากรณ์ภาษาญี่ปุ่นปัจจุบัน การอ่านจับใจความ และการเขียนเรียงความ วิชาประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สังคมปัจจุบัน คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา สุขศึกษา ดนตรี และพลศึกษา ทุกวิชา จะเน้นการเรียนการสอนนอกชั้นเรียนเพื่อให้เรียนรู้ด้วยการลงมือทำ และการมีประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ นอกจากนี้ ใน 1 ภาคเรียนหรือ 1 ปีการศึกษา นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นมีการเรียนรู้เพื่อฝึกประสบการณ์ในสังคมที่ภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า 社会体験学習(ชะไกไทเค็งเกะกุซุ) เป็นการฝึกงานในบริษัท หรือห้างร้านค้าที่ตนเองสนใจเป็นเวลาอย่างน้อย 3 วัน เพื่อฝึกการทำงานกับผู้ใหญ่และผู้อื่น ในวัยใกล้เคียงกัน ฝึกมารยาทในการทำงาน และเตรียมตัวเพื่อทำงานจริงในอนาคต

มัธยมศึกษาตอนปลาย

การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อ การเรียนรู้สู่อนาคต ในระดับนี้เน้นการเรียนรู้และทำกิจกรรม ปลูกฝังให้รู้จักตนเอง มีความคิดเป็นของตนเองการแก้ปัญหาด้วยตนเอง และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ภารกิจของครู คือ สั่งสอนวิชาความรู้ ใกล้เคียง สนับสนุนกับลูกศิษย์ทุกคน และสนับสนุนการเดินทางไปสู่เป้าหมายของนักเรียนทุกคน

วิชาเรียนจะเรียนต่อเนื่องจากชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น แต่แยกออกเป็นสายวิทยาศาสตร์ และสาย ศิลปศาสตร์ ในสายวิทยาศาสตร์ จะเรียนคณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา เป็นหลัก ส่วนสายศิลปศาสตร์เรียนภาษาญี่ปุ่น ภาษาต่างประเทศ คือ ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา ภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ แต่โรงเรียนเอกชนจะเรียนภาษาต่างประเทศอื่น ๆ นอกเหนือจากภาษาอังกฤษด้วย

มหาวิทยาลัย

วัยที่พร้อมเป็นผู้ใหญ่ เป้าหมาย คือ ผลิดคนทำงานในสังคม สร้างประเทศให้เจริญก้าวหน้า การจัดการศึกษาในระดับนี้ จึงเน้นความมีอิสระในการดำเนินชีวิต รับผิดชอบตนเอง มีอิสระในการคิด วางแผนอนาคต การทำงานของตนเองโดยสนับสนุนการทำงานพิเศษ⁵ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้การวางแผน การปรับตัว การมีวินัยกับทุกเรื่อง โดยเฉพาะการใช้เงิน และที่สำคัญสุด คือ การรับผิดชอบต่อเวลา และหน้าที่ของตนเอง

นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจะเรียนอย่างหนักเพื่อเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ เมื่อเข้าเรียนมหาวิทยาลัย ในชั้นปีที่ 1 และ 2 จะเรียนไม่หนักวิชาที่เรียนส่วนใหญ่เป็นวิชาบังคับพื้นฐาน ชั้นปีที่ 3 เรียนอย่างหนักในรายวิชา

ที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์วิชาการ และเริ่มฝึกงานเพื่อปูทางสำหรับการทำงานในอนาคต ชั้นปีที่ 4 การเรียนส่วนใหญ่เป็นการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเพื่อการทำวิทยานิพนธ์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสำเร็จการศึกษาในระดับนี้และเตรียมตัวเพื่อสมัครทำงาน

บทสรุป

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศหนึ่งี่สร้างเปลี่ยนแปลง และพัฒนาความคิดและพฤติกรรมของคน ด้วยการให้การศึกษา การศึกษาในแนวคิดของประเทศญี่ปุ่น คือ การอบรมบ่มเพาะด้วยการสอนและปลูกฝังจากบุคคลหลายส่วนของสังคม เริ่มจากครอบครัวด้วยหลักการ แนวคิด คำสอน และมาตรฐานเดียวกันการจัดการศึกษาในประเทศญี่ปุ่นเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในตอนต้นศตวรรษที่ 17 มีการปฏิรูปการศึกษา 3 ครั้ง แต่ละครั้งของการปฏิรูปเกิดจากการมองการณ์ไกล มีวิสัยทัศน์ และการทำด้วยความจริงใจ และจริงจังของผู้นำประเทศที่ต้องการพัฒนาความเจริญของประเทศเป็นสำคัญ พัฒนาการการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น ในอดีตสอนให้จดจำความรู้ หลังปี ค.ศ.1980 มีการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ ทำให้แนวทางการจัดการศึกษาเปลี่ยนแปลงไปเป็นการศึกษาเพื่อ นำความรู้ไปใช้ การเรียนการสอนเน้นให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จริง ต่อมาเมื่อแนวคิดเรื่องโลกาภิวัตน์แพร่กระจายไปทั่วโลก ราวปี ค.ศ.1990 การจัดการศึกษาเปลี่ยนแปลงอีกครั้งนับเป็นครั้งสำคัญที่เปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนการสอนอย่างมาก จุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนให้มีความคิดวิจารณ์ญาณ คิดแก้ปัญหาคิดสร้างสรรค์ โดยการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงและการทดลอง การเชื่อมโยงความรู้ บูรณาการความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตในครอบครัว ในสังคมและพัฒนาชาติให้เจริญรุ่งเรืองอย่างต่อเนื่อง

ในปัจจุบัน การจัดการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นในแต่ละระดับ เริ่มจากระดับอนุบาลและ

⁵ ภาษาญี่ปุ่น เรียกว่า อะรุโตะ

ประถมศึกษาเน้นความสนุกกับการเล่น การทำด้วยตนเอง การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น คือ ครู และเพื่อนๆ ในโรงเรียน ระเบียบวินัย รับผิดชอบ เคารพผู้อื่น ฝึกให้คิดและทำอย่างอิสระ ฝึกให้ตั้งเป้าหมายในแต่ละวันและทำเป้าหมายให้สำเร็จ ฝึกการแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง ในช่วงวัยนี้จะเน้นให้เด็กมีความสุข มีอิสระ และมีความสุข (Fun) มัธยมศึกษาตอนต้น เรียนเพื่อค้นหาตัวเอง และมีเป้าหมาย (Find) ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทุ่มเท และมุ่งมั่นไปสู่เป้าหมาย (Focus) และในระดับอุดมศึกษา เรียนเพื่อทำเป้าหมายให้สำเร็จ (Fulfill) ฝึกฝนความรู้และทักษะเพื่อความพร้อมในการทำงานและรากฐานที่มั่นคงในชีวิต

ทุกระดับชั้นของการจัดการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น ในแต่ละวัยของการเรียนมุ่งที่จะเน้นการดึงศักยภาพและจุดเด่นของแต่ละบุคคล และนำความสามารถ ความถนัดนั้นมาพัฒนาอย่างต่อเนื่องครูมีหน้าที่สอนวิชาความรู้ ดูแลเอาใจใส่ สนับสนุนการตั้งเป้าหมายของนักเรียน และกระตุ้นให้นักเรียนทุกคนไปถึงเป้าหมาย ประกอบด้วยหลักคำสอนที่ยึดเป็นกฎเหล็กของการพัฒนานักเรียน คือ ความซื่อสัตย์ การมีความคิดเป็นของตนเอง การใช้ชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่น มีความตั้งใจ มุ่งมั่นไปให้ถึงเป้าหมาย

ประเทศญี่ปุ่นไม่เน้นการผลิตคนให้เรียนเก่งอย่างเดียว แต่เน้นผลิตคนมีความสามารถในการเรียนรู้ มีความพยายาม ความพากเพียร มีระเบียบวินัยต่อตนเอง การอยู่ร่วมและทำงานกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ซึ่งสิ่งเหล่านี้ รัฐบาลญี่ปุ่นตระหนักว่าเป็นตัวกำหนดความสำเร็จของภารกิจต่างๆ ดังนั้น ทุกระดับชั้นของการจัดการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น มุ่งที่จะเน้นการดึงศักยภาพและจุดเด่นของแต่ละบุคคล และนำความสามารถ ความถนัดนั้นมาพัฒนาอย่างต่อเนื่องในแต่ละวัยของการเรียนเพื่อจะได้คนที่มีคุณภาพของประเทศ และอยู่ร่วมกับทุกคนในสังคมได้

จะเห็นได้ว่า การวางรากของการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบที่มีมาตรฐานเดียวกันของประเทศที่มุ่งเน้นความสำคัญที่ตัวผู้เรียน ประกอบกับความเอาใจใส่ของครู ความรับผิดชอบต่อภารกิจ ในฐานะผู้สร้างคนที่มีคุณภาพให้กับประเทศ ทำให้ผลผลิตทางการศึกษามีลักษณะเหมือนกัน กลายเป็นอัตลักษณ์ของคนญี่ปุ่น คือ คนญี่ปุ่นตรงต่อเวลา มีวินัย ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อการทำงานด้วยความกระตือรือร้น สะอาด เป็นระเบียบ อ่อนน้อม ถ่อมตน ยึดระเบียบ หลักการ สนใจใฝ่รู้ รักการอ่านหนังสือ ประหยัด และทำงานเป็นทีม ลักษณะเหล่านี้ คือ ลักษณะของคนมีคุณภาพ เมื่อคนมีคุณภาพเข้ามาบริหารประเทศ ประเทศก็มีความเจริญรุ่งเรืองอย่างที่เราจะจักษ์ได้จากประเทศญี่ปุ่น

เอกสารอ้างอิง

- ฟูจิ ฟูจิซากิ. (2556). *รายการดูให้รู้ ตอนเพาะต้นกล้าของสังคม*. สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=CeMZ4bXslkw>.
- ฟูจิฟูจิซากิ. (2556). *รายการดูให้รู้มัธยมต้น*. สืบค้นเมื่อ 8 ธันวาคม. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=7dvffjz3Wuw>.
- ฟูจิฟูจิซากิ. (2556). *รายการดูให้รู้มัธยมปลาย*. สืบค้นเมื่อ 8 ธันวาคม. สืบค้นจาก https://www.youtube.com/watch?v=NHMfa7V_ITg.
- ฟูจิฟูจิซากิ. (2556). *รายการดูให้รู้มหาวิทยาลัย*. สืบค้นเมื่อ 8 ธันวาคม. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=Zl0yt5zxQ6M>.
- วรินทร์ ววงศ์. (2546). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับการปฏิรูปการศึกษาครั้งที่ 3 ของญี่ปุ่น. *วารสารศิลปศาสตร์*. 3(1) : 22-35.
- วีระชัย โชคมุกดา. (2554). *ประวัติศาสตร์ ฉบับสร้างชาติ*. กรุงเทพฯ: ยิปซี.
- ศศิธร จุมนแก้ว. (2556). การศึกษาภาพตัวแทนของ "ระบบการศึกษาของประเทศไทยที่สะท้อนผ่านสื่อโทรทัศน์ของไทย ศึกษาจากรายการดูให้รู้ตอนที่เกี่ยวกับระบบการศึกษา. ปรินญาณิพนธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมเกียรติ ชอบพล. (2535). การศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศไทยญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ. กระทรวงศึกษาธิการ.
- Ministry of Education,Culture, Sports, Sciences and Technology. Japan. (2015). *Japan 's Modern Education*. Retrieved December 9,2015 from<http://www.mext.go.jp/>.
- Wikipedia. (2015). *Education inJapan*. Retrieved December 9, 2015. from http://en.wikipedia.org/wiki/Education_in_Japan.
- Wikipedia. (2015). Japan. Retrieved December 9, 2015. from <http://en.wikipedia.org/wiki/Japan>.